

DOI: [10.32702/2307-2156-2019.4.103](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2019.4.103)

УДК 351.82

Я. М. Біляєв,
Аспірант Національної академії державного управління при Президентові України
ORCID: 0000-0002-5848-6790

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МОЛОДІ

Y. M. Belyaev
Graduate student of the National Academy for Public Administration
under the President of Ukraine

ORGANIZATIONAL FUNDAMENTALS OF STATE POLICY ON ENSURING YOUTH SOCIAL MOBILITY

У статті аналізується функціонування механізмів реалізації державної політики щодо забезпечення соціальної мобільності молоді. Вказано на те, що механізми державної політики щодо забезпечення соціальної мобільності молоді повинні бути адекватними на кожному етапі розвитку молоді. Акцентовано увагу на спрямування органів влади на дії та реалізацію їх політики. Установлено відповідність механізмів регулювання державної політики щодо забезпечення соціальної мобільності молоді сучасним потребам ринку. Вважаємо, що відсутність належного фінансування є першочерговою проблемою щодо ефективної державної політики і необхідним є перерозподіл ресурсів задля поліпшення економічного середовища розвитку молоді. Обґрунтовано необхідність здійснення державної політики щодо забезпечення соціальної мобільності молоді для розвитку економічного зростання економіки країни. Подано рекомендації щодо виведення організаційних засад механізмів державної політики в питаннях соціальної мобільності молоді на якісно новий рівень.

The article analyzes the functioning of mechanisms for implementation of the state policy on ensuring social mobility of youth. The key to the stable economic development of Ukraine is the reproduction and development of human potential, but this issue can't be solved without considering the organizational principles of the mechanisms of state policy on ensuring social mobility. At the present stage of development of the state, the problems of youth social mobility in Ukraine are becoming increasingly urgent and require quick solutions. The mechanisms of state policy to ensure the social mobility of young people should be adequate at each stage of youth development. The purpose of the article is to study the organizational principles of state policy mechanisms to ensure the social mobility of young people in the current conditions of state formation, as well as to establish the conformity of these principles with the present conditions. The subjects of youth policy are state and regional authorities, youth organizations, international organizations, young researchers, as well as business and private donors. The subjects that implement the state policy on issues of ensuring social mobility of young people include: the Cabinet of Ministers of Ukraine, the Ministry of Social Policy of Ukraine with the inclusion of the

State Employment Service, the Ministry of Science and Education of Ukraine, the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine, the Ministry of Economic Development and Trade, the Ministry Youth and Sports, Ministry of Culture of Ukraine and local self-government bodies. The article describes the direction of the authorities on the actions and implementation of their policies. Recommendations are made to improve the organizational principles of state policy mechanisms. We think that each of the authorities should work in a complex and coherent way for the country's economic growth and investment attractiveness. The key to the stable economic development of Ukraine is the reproduction and development of human potential, but this issue can not be solved without considering the organizational principles of state policy mechanisms for ensuring social mobility, especially for such a category of people as youth, because modern society is in close contact with the problem of poverty, which is one of the most painful socio-economic problems of modern society.

Ключові слова: *мобільність молоді; державна політика; соціальна мобільність; державне регулювання; органи державної влади; забезпечення мобільності; державне управління.*

Key words: *youth mobility; state policy; social mobility; state regulation; state authorities; mobility; public administration.*

Постановка проблеми. Запорукою стабільного економічного розвитку України є відтворення і розвиток людського потенціалу, проте це питання неможливо вирішити без розгляду організаційних засад механізмів державної політики щодо забезпечення соціальної мобільності, особливо такої категорії населення, як молодь, адже сучасне суспільство тісно стикається з проблемою зубожіння, що є однією із найболючіших соціально-економічних проблем сучасного суспільства. На сьогоднішньому етапі розвитку держави проблеми соціальної мобільності молоді в Україні набувають все більшої актуальності та потребують швидких рішень. Працююче населення забезпечує своєю працею незмінний розвиток держави, стимулює зростання економіки країни та дає можливість підвищити добробут життя суспільства, покращити його рівень. Проте, мотивація молоді до праці та їх ефективність залежить від питань соціальної мобільності. Оскільки це питання стає дедалі важливішим з огляду на стратегічність для економіки України, то висвітлення досліджень організаційних засад механізмів державної політики в цій сфері є необхідною передумовою розвитку України та таким, що потребує оперативного врахування в роботі органів державного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі дослідження процесів соціальної мобільності молоді в Україні набуває все більш широкого поширення та є об'єктом досліджень багатьох вчених. Питаннями вивчення організаційних засад механізмів державної політики щодо забезпечення соціальної мобільності молоді займалися такі науковці, як: Мельник М.[5], Машков О., Кучабський О., Бакуменко В., Біль М.[2], Годован Ю.[3], Антонов А.[1] та багато інших. Вагомий внесок в розвиток формування комплексного механізму державного управління в сфері соціального становлення і розвитку молоді здійснив Мельник М. Він виокремив роль держави в процесі соціального становлення та розвитку молоді, а також розробив модель взаємодії держави, суспільства та молоді, проте його праці не торкаються питання соціальної мобільності молоді, а в умовах глобалізаційних зрушень цього питання уникнути неможливо, тому наше дослідження є актуальним.

Формулювання цілей статті. Ціллю статті є дослідження організаційних засад механізмів державної політики щодо забезпечення соціальної мобільності молоді в сучасних умовах державотворення, а також установлення відповідності цих засад умовам сьогодення.

Вклад основного матеріалу дослідження. Соціальна мобільність молоді є складним та багатограним поняттям, адже охоплює багато сфер життя: соціальне, політичне, економічне, психологічне та інші. Перш за все соціальна мобільність пояснюється тим, що глобалізація характеризується значним розвитком міграції, адже молодь намагається будь-якими шляхами покращити рівень свого життя, знайти кваліфіковану та високооплачувану роботу, досягти успіхів у кар'єрі.

На думку Годован Ю., соціальна мобільність молоді в сьогоднішніх умовах виступає в Україні запорукою для майбутніх демократичних перетворень, створення комфортних умов для розвитку молодої особистості, формування громадської свідомості й залучення до важливих соціальних, політичних, економічних, культурних процесів, які мають місце відбуватись в суспільстві [3, с.78].

Мобільність в управлінському аспекті є важливим об'єктом впливу згідно з інтересами держави і суспільства. Актуальними напрямками розгляду мобільності тут є:

- правова визначеність можливостей реалізації мобільності
- допустимість громадянства та режимів проживання іноземців

- соціально-економічна захищеність осіб, які перебувають у тимчасовому статусі мігранта чи туриста [2, с. 648].

За Антоновим А. В. під державним регулюванням процесу активізації мобільності слід розуміти сукупність правових, організаційних, економічних, інформаційних дій держави, спрямованих на створення належного середовища для реалізації права суб'єктів процесу на соціальну мобільність [1, с.54].

Суб'єктами молодіжної політики є державні та регіональні органи влади, молодіжні організації, міжнародні організації, молоді дослідники, а також бізнес та приватні донори. Реалізацію молодіжної політики необхідно посилювати, беручи до уваги те, що на законодавчому рівні не передбачено забезпечення фінансування запланованих програм, зокрема, кошти на виконання заходів на місцевому рівні майже не спрямовуються [4, с.8].

До суб'єктів, що здійснюють державну політику щодо питань забезпечення соціальної мобільності молоді варто віднести: Кабінет Міністрів України, Міністерство соціальної політики України із включенням Державної служби зайнятості, Міністерство науки та освіти України, Міністерство закордонних справ України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі, Міністерство молоді та спорту, Міністерство культури України та органи місцевого самоврядування.

Органи державного управління країни повинні орієнтуватись на прийняття таких рішень, впровадження яких дасть змогу подолати негативні наслідки від соціальної мобільності молоді, що стосуються економіки держави в усіх сферах.

Останні зміни у державній політиці щодо забезпечення соціальної мобільності були здійснені у Верховній Раді України від 14.03.2019 року. Депутати внесли на розгляд проект закону галузевого розвитку №10153 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення державної підтримки українців за кордоном» [6].

Відповідно до нововведень є кілька дуже важливих змін щодо соціальної мобільності молоді, а саме:

- пропонується створення окремого органу виконавчої влади з питань трудової міграції під контролем Мінсоцполітики;

- необхідним є сформувати реєстр заробітчан за кордоном з яких збиратимуть внески до Фонду «добробуту»;

- створити Фонду «добробуту» українських мігрантів із подальшою підтримкою;

- впровадити картку трудового мігранта та страховий поліс населення.

Отже, картка українського мігранта – документ, що видається трудовому мігранту після внесення його до Єдиної інформаційно-аналітичної системи центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зовнішньої трудової міграції та сплати членського внеску до Фонду добробуту українських мігрантів [6].

Каплін С.М., що входить до комітету з питань соціальної політики, зайнятості та пенсійного забезпечення вважає, що необхідним є структурна перебудова в територіальних органах міст і областях [6]. Новостворений орган повинен взяти на себе збір та ведення бази соціальної мобільності, допомогу з працевлаштуванням, надавати правову допомогу та вирішувати трудові спори.

Проте «Фонд добробуту» необхідно фінансувати та наповнювати за рахунок трудових мігрантів: за створення картки трудового мігранта необхідним є внесення реєстраційної суми, та сума сплачена Держслужбою зайнятості або агентством з офіційного працевлаштування. Проте перед урядом виникає інша проблема – нелегальна міграція соціальної мобільності молоді, адже особи, які працюють за кордоном не вважають за необхідне сплачувати кошти державі із зароблених коштів.

Відповідно до ст.6 ЗУ «Про зовнішню трудову міграцію» органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері зовнішньої трудової міграції в межах своїх повноважень забезпечують Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади, а також місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування. В свою чергу, Кабінет Міністрів України розробляє і затверджує основні напрями реалізації державної політики у сфері зовнішньої трудової міграції на середньостроковий період, у яких визначаються шляхи та способи розв'язання проблем зовнішньої трудової міграції та захисту прав та забезпечення соціальних гарантій трудових мігрантів і членів їхніх сімей.

На центральному рівні в Україні є два органи виконавчої влади, які відповідають за питання молоді. Функції одного з них носять політичний характер та полягають у формуванні молодіжної політики, інший орган відповідає за реалізацію молодіжної політики. На політичному рівні діяльність здійснює Міністерство освіти та науки України. Це міністерство входить до органу виконавчої влади, забезпечує реалізацію державної політики щодо забезпечення соціальної мобільності молоді.

Місцеві органи влади є також надзвичайно важливі для реалізації молодіжної політики. На обласному рівні ці обов'язки покладені на управління, що займаються питаннями молоді. Вони формують програми для розвитку молоді, їх підтримку та функціонування.

Іншим органом влади є Міністерство освіти на науки України. До його складу входить Департамент молодіжної політики та інші департаменти та відділи. Вони здійснюють працевлаштування та професійну орієнтацію молоді на державному рівні координуючи молодіжні центри праці, займається підтримкою молодих підприємців, пропагандують здоровий спосіб життя та щороку впроваджують нові заходи, програми та акції.

Механізми державної політики щодо забезпечення соціальної мобільності молоді повинні бути адекватними на кожному етапі розвитку молоді від 14 до 35 років з урахуванням основних властивостей

розвитку. Зважаючи на всі вищезазначені умови необхідними діями органів влади в Україні будуть наступні (табл.1):

Таблиця 1.

Організаційні засади механізмів державної політики в сфері соціальної мобільності молоді

Орган влади	Необхідні дії	Пояснення дій
Кабінет Міністрів України	Прийняття Закону України «Про регулювання соціальної мобільності молоді в рамках державної молодіжної політики»; розробити плани з реалізації Стратегії щодо забезпечення ефективної соціальної мобільності молоді і забезпечити його виконання.	На державному і регіональному рівнях прийняти нормативні акти, що забезпечують регулювання територіального руху мобільності молоді, її інформаційне забезпечення, квотування робочих місць для молодих людей, які потребують особливої підтримки з боку держави, приділити особливу увагу законопроектам, спрямованим на більш повне задоволення права на освіту соціально незахищених груп молоді, осіб з обмеженими можливостями.
Міністерство соціальної політики України (в т.ч. Державна служба зайнятості)	Державна підтримка випускників навчальних закладів, розробка спецкурсу «Основи пошуку роботи», розробка проекту домовленостей працевлаштування закордонних осіб в Україну	Забезпечити поінформованість молоді про можливості додаткового працевлаштування для отримання навичок роботи за фахом та зростання доходів; сприяти організації служб працевлаштування випускників закладів професійної освіти на базі навчальних закладів, співпраці освітніх установ з державними та приватними підприємствами; делегування повноважень місцевим радам і визначення на місцях найбільш уразливих районів щодо трудової міграції
Міністерство науки та освіти України	Розробка нового підходу до освітніх програм, в тому числі і до дистанційного навчання, удосконалення нормативно-правових актів щодо підтвердження кваліфікації трудових мігрантів	Здійснювати постійну взаємодію з органами з праці та зайнятості, громадськими організаціями, роботодавцями; активізувати роботу зі створення університетських комплексів для майбутнього працевлаштування; розширювати і удосконалювати взаємодію з підприємствами (роботодавцями) і організаціями по вивченню їх потреб в кадрах, які стануть замовниками і гарантами працевлаштування частини молоді; при відкритті нових спеціальностей враховувати потреби ринку праці, не допускати перевиробництва фахівців.
Міністерство закордонних справ України	Розробка плану дій щодо повернення трудових мігрантів з перспективою на успішне майбутнє на території України, посилення підтримки створених об'єднань мігрантів на закордонних територіях	Враховувати міграційний компонент при стратегічному плануванні соціально-економічного розвитку держави, створити комісії щодо моніторингу міграційної ситуації в т.ч. освітнього рівня, посилити допомогу мігрантам України при перебуванні на території іншої держави
Міністерство економічного розвитку і торгівлі	Розробка плану дій економічної освітченості молоді, розробка спецкурсу «Основи підприємництва», розробка програми надання поворотних гратів молоді для започаткування бізнесу на території України	Прийняти відповідні постанови щодо введення економічних стимулів і пільг по оподаткуванню для підприємств, які беруть на роботу молодь; проводити більш ефективну і комплексну кадрову політику, підключати фахівців до виконання розроблених нових проектів; створити спеціальний орган, який займається проблемами регулювання соціальної мобільності молоді.
Міністерство молоді та спорту	Розробка програми сприяння активному дозвіллю молоді, пропагандна здорового способу життя	Удосконалити фізичної підготовки молоді, залучення молоді до громадської діяльності, формування політичної еліти
Міністерство культури України	Розробка освітніх та культурних заходів, флешмобів	Удосконалити психологічної та соціокультурної підготовки молоді
Органи місцевого самоврядування	Розробка і реалізація молодіжних програм із сприянням повернення	Сприяти розширенню представництва молоді в органах місцевої влади, її участі у виборчих компаніях з висунанням своїх кандидатів, залученню молоді до

	мігрантів; сприяти розвитку учнівського та студентського самоврядування	розробки і реалізації молодіжних програм; використовуючи результати регіональних моніторинрів про становище молоді, особливості її соціального розвитку, оцінювати ефективність регулювання соціальної мобільності молоді; організувати більш широку пропаганду існуючого досвіду вирішення проблем, пов'язаних з регулюванням соціальної мобільності молоді.
--	--	--

Отже, за результатами таблиці 1 можемо стверджувати, що кожен з органів влади повинен здійснити певні дії задля покращення ситуації із соціальною мобільністю молоді. Також ці дії повинні функціонувати комплексно задля економічного зростання держави, розвитку інвестиційної привабливості та повернення великої кількості осіб на територію України. Реалізація державної політики щодо забезпечення соціальної мобільності є фактичним засобом розвитку молоді і її соціальної мобільності, стимулює зростання активності, участь молоді в житті країни та регіону.

На думку багатьох з перерахованих вчених, основні проблеми в організаційних засадах стосуються не механізмів державної політики щодо забезпечення соціальної мобільності молоді, а саме реалізації щодо її впровадження. Виконання певних актів та норм є неможливим через обмеження економічного і політичного характеру, а також через збої у системі державної політики забезпечення соціальної мобільності молоді.

Вважаємо, що відсутність належного фінансування є першочерговою проблемою щодо ефективної державної політики, саме тому уряд повинен здійснювати перерозподіл ресурсів задля поліпшення економічного середовища розвитку молоді.

Загалом, для поліпшення організаційних засад механізмів державної політики щодо забезпечення соціальної мобільності молоді потрібно:

- організувати курси з кваліфікації та перекваліфікації соціальної мобільності із подальшими консультаціями при працевлаштуванні
- усунути тіньовий ринок працевлаштування та налаштування єдину базу соціально мобільної молоді
- налаштування нормативно-правової бази відповідно до механізму здійснення ефективної державної політики соціальної мобільності молоді
- здійснювати активний діалог соціальної орієнтації інститутів та органів державної влади із категорією «молодь» задля рішення актуальних проблем.

Висновки. Отже, організаційні засади механізмів державної політики щодо забезпечення соціальної мобільності молоді, а органи державного управління мають дієві інструменти для узгодження дій між урядом та соціальною мобільністю молоді задля врегулювання процесів в різних сферах суспільства. Органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері зовнішньої трудової міграції в межах своїх повноважень забезпечують Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади, а також місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування. Місцеві органи влади є надзвичайно важливі для реалізації державної політики в сфері соціальної мобільності молоді, адже їх діяльність зосереджена на місцях. Кожен з органів влади повинен працювати комплексно та взаємоузгоджено задля економічного зростання держави та інвестиційної привабливості. Реалізація державної політики щодо забезпечення соціальної мобільності є фактичним засобом розвитку молоді і її соціальної мобільності, стимулює зростання активності, участь молоді в житті країни та регіону. Зважаючи на все вищезазначене, в подальшому варто розробити механізми державного регулювання соціальної мобільності різних статусних груп молоді та створити математичну модель оцінки ефективності регулювання соціальної мобільності молоді для різних вікових груп.

Список використаної літератури.

1. Антонов А.В. Державне регулювання процесу активізації академічної мобільності / А.В. Антонов // Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія : Державне управління. – 2015. – Вип. 2. – С. 50–60.
2. Біль М.М. Мобільність населення: теоретична сутність і видова різноманітність / М.М. Біль // Економіка і суспільство/ 2016 – Вип. 7. – С. 645–652.
3. Годован Ю.В. Соціальна мобільність молоді як стратегічна складова політичної соціалізації молоді / Ю.В. Годован // Вісник Донецького університету імені В. Стуса. – Серія: Політичні науки. – 2017 р. – С. 76–78.
4. Кжаклевська Е. Молодіжна політика в Україні / Е. Кжаклевська, Г. Вільямсон // Видавництво ради Європи, – 2013 р. – 187 с.
5. Мельник М.О. Формування комплексного механізму державного управління в сфері соціального становлення та розвитку молоді / М.О. Мельник. // Демократичне врядування. - 2015. - Вип. 15. [Електронний ресурс]. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2015_15_18
6. Офіційний портал Верховної ради України Проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення державної підтримки українців за кордоном» № 10153 від 14.03.2019 [Електронний ресурс]. – URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65678

7. Розпорядження Кабінету міністрів України від 12 липня 2017 року № 482-р «Про схвалення Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року» [Електронний ресурс]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-%D1%80>

8. Стрюк М.І. Мобільність: системний підхід / М.І. Стрюк, С.О. Семеріков, А.М. Стрюк // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2015. – Т. 49. – Вип. 5. – С. 37–70.

References.

1. Antonov, A.V. (2015), “State regulation of the process of activating academic mobility”, Visnyk Natsional'noho universytetu tsyvil'noho zakhystu Ukrainy. Seriya : Derzhavne upravlinnia, vol. 2, pp. 50-60.

2. Bil', M.M. (2016), “Mobility of the population: the theoretical essence and species diversity”, Ekonomika i suspil'stvo, vol. 7, pp. 645-652.

3. Hodovan, Yu.V. (2017), “Social mobility of youth as a strategic component of youth's political socialization”, Visnyk Donets'koho universytetu imeni V. Stusa, Politychni nauky, pp. 76-78.

4. Kzaklevskaya, E. and Williamson, G. (2013), Molodizhna polityka v Ukraini [Youth Policy in Ukraine], Vydavnytstvo rady Yevropy.

5. Melnyk, M.O. (2015), “Formation of a comprehensive mechanism of public administration in the field of social formation and youth development”, Demokratychne vriaduvannia, vol. 15, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2015_15_18 (Accessed 4 Apr 2019).

6. Verkhovna Rada of Ukraine (2019), Draft Law “On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine to Increase State Support to Ukrainians Abroad”, available at: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65678 (Accessed 4 Apr 2019).

7. Cabinet of Ministers of Ukraine (2017), Resolution “On Approval of the Strategy of the State Migration Policy of Ukraine for the period up to 2025”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-%D1%80> (Accessed 1 Apr 2019).

8. Stryuk, M.I. Semerikov, S.O. and Struok, A.M. (2015) “Mobility: A System Approach”, Informatsijni tekhnolohii i zasoby navchannia, vol. 49, no. 5, pp. 37-70.

Стаття надійшла до редакції 16.04.2019 р.